

På vej mod 8 timers arbejdsdag 1900-1914

I 1900 kunne afdelingen fejre sit 10 års jubilæum, og smedene kunne se tilbage på en turbulent tid med mange kampe for at overleve. I de 10 år havde afdelingen haft 10 forskellige formænd – nogle af dem i flere omgange. Afdelingens ældste protokol slutter med et referat af generalforsamlingen d. 28. februar 1903. Her blev Jens Andersen valgt som den 11. formand, og alt var ved det gamle. Generalforsamlingen afspejlede dagligdagens problemer i afdelingen, og der blev igen peget på, at en af mestrene ikke betalte sine svende den rigtige timeløn. Da man ikke havde tilstrækkeligt med oplysninger, blev der nedsat et udvalg, som skulle undersøge

Ved Revisionen d. 29-1-15
fandtes et Medlemsantal af 427 - 75 -
2 - 5 Skr - 2 - 2 Skr. 6 - 27 Gre -
70 - 25 Gre - 18 - 10 Gre. 7 Blanketter
47 Skr. 50 Gre. 7 Kontanter 154 Skr. 97 Gre.
3 Sparkekassen 183 Skr. 11 Gre.
J. Jørgensen C Svendsen

Ved Revisionen d. 26-2-15 fandtes
et Medlemsantal af 501 - 75 Gre -
1 - 5 Skr - 3 - 2 Skr. 6 - 27 Gre -
33 - 25 Gre - 18 - 10 Gre. 7 Blanketter
18 Skr. 50 Gre. 7 Kontanter 146 Skr.
3 Sparkekassen 183 Skr. 11 Gre.
J. Jørgensen C Svendsen

Ved Revisionen d. 13-3-15 fandtes
et Medlemsantal af 359 - 75 Gre - 1 - 5 Skr
3 - 2 Skr. 21 - 25 Gre - 18 - 10 Gre.
7 Blanketter 57 Skr. 25 Gre. 7 Kontanter
62 Skr. 07 Gre. 7 Sparkekassen 183 Skr. 11 Gre.
J. Jørgensen C Svendsen

Side i afdelingens regnskabsbog fra 1915. Her kan man se, at revisorerne J. Jørgensen og C. Svendsen hver måned har optalt medlemsmærker og kassebeholdning.

sagen. Vi kan aldrig få oplyst, om man fandt ud af noget, for den næste protokol mangler.

Der mangler en protokol for tiden fra 1903 til d. 12. juli 1919, og derfor kan denne del af afdelingens historie kun behandles i mindre grad. Blandt andet fordi problemet er dobbelt: en manglende protokol, og dertil en lokal presse som i udpræget grad undlod at skrive om fagbevægelsen i Roskilde - og så er det svært.

Arbejderbevægelsens udvikling er en vigtig del af Danmarkshistorien, og ansvaret for den manglende viden ligger ikke kun hos fagbevægelsens aktører. Den generelle historiskrivning om Danmarks historie, har kun i mindre grad interesseret sig for arbejderbevægelsens udvikling, og når det en sjælden gang skete, var det ofte så overfladisk, at det blev et noget fortegnet billede af forholdene på arbejdsmarkedet.

Det er ærgerligt, fordi det netop er i denne periode, at den lokale fagbevægelse for alvor sikrede sin position i lokalsamfundet i Roskilde. Der var kommet flere fagforeninger, og De samvirkende Fagforeninger var blevet et omdrejningspunkt for fagbevægelsen i Roskilde. Det havde løftet arbejderbevægelsen, at man fik foden under eget bord på Fjordvilla i 1899.

Den styrkede position fik flere svende fra alle fag til at melde sig ind i deres fagforening. Det var dog ikke alle, og det betød, at kampen mod skruibrækkerne endnu ikke var vundet. De uorganiserede arbejdere blev ofte skruibrækkere, og det var stadigvæk et problem, når de arbejdede under en konflikt. Der er flere eksempler på, at det ikke altid var lige let, når fronterne stod stejlt overfor hinanden i den lille provinsby.

I Roskilde var strukturen inden for "jernet" stadigvæk præget af mange små værksteder, hvor der arbejdede en mester og en svend, og det gjorde det ekstra svært at få organiseret alle inden for faget. Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund Roskilde gjorde en stor indsats for at organisere så mange som muligt, og de sendte små grupper af smede ud til smedjerne i landsbyerne omkring Roskilde for at få de lokale smedesvende til at melde sig ind i fagforeningen.

Vedtægelsen af en ny overenskomst i marts 1900 gjorde forholdene på arbejdspladserne meget bedre, fordi parterne var blevet enige om, at de daglige uoverensstemmelser på værkstedet bedst og hurtigst kunne løses, "når arbejdsgiveren indrømmer værkstedets arbejdere ret til at vælge ... deres tillidsmand til at optræde som talsmand for sine kammerater". Det gav dog ikke en garanti mod fyringen af tillidsmanden, men det var et skridt i den rigtige retning.

August Topp som tillidsmand

På generalforsamlingen i 1917 blev August Topp (1882 – 1964) valgt til formand for smedene i Roskilde - det er sandsynligt, at han inden da havde været bestyrelsesmedlem. Det ved vi ikke, fordi der mangler en protokol fra 1900 til 1919.

Topp spillede en stor rolle i afdelingens udvikling - også efter at han blev væltet i 1935. Der er ingen forklaring på, hvorfor han blev væltet som formand - men det havde været forsøgt før. Ved valget i 1935 stillede S.P. Sørensen op mod Topp, og han blev valgt med 52 stemmer af de 102 der var til stede – en meget beskedent sejr. Der er noget, der kunne tyde på, at det måske var et kup – Topp var i hvert fald absolut ikke begejstret.

Det stoppede ham ikke, og i de følgende år deltog han meget aktivt i alle afdelingens møder, og en gang i mellem blev han foreslået til bestyrelsen, men han stillede ikke op før 1949.

Efter 1935 var Topp ofte i opposition til den siddende bestyrelse, og det var ofte ham, der tog initiativ til forslag, som afdelingen kunne indsende til forbundets kongres, hvor de ofte blev godt modtaget.

Da Topp ikke mere var formand, blev han valgt som tillidsmand på sin arbejdsplads - Nymølle Skærvefabrik - og her havde han det ikke altid let. Fabrikken forsøgte i 1948-49 at blive af med ham under en sygdomsperiode – det var tilsyneladende værkføreren, der var efter ham. Efter en længere periode med flere mæglingsforsøg, lykkedes det at få fabrikken til at genansætte August Topp, da han var blevet rask. Men det gik ikke, og da forbundet ikke ville bakke ham op, skrev han direkte til forbundsformanden - Hans Rasmussen. Bestyrelsen i Roskilde besluttede, at man ikke kunne gøre mere, og sagen sluttede med, at Topp erklærede, at han ikke ønskede at arbejde på Nymølle Skærvefabrik.

På generalforsamlingen i 1949 blev Topp valgt til bestyrelsen, og han blev genvalgt i marts 1951. Vi kan se, at han ofte var dirigent på generalforsamlingerne indtil marts 1950, hvor han blev afløst af Georg Christensen. Men Topp var igen dirigent på en generalforsamling i sommeren 1950.

Ved afdelingens 60 års stiftelsesfest blev Topp hædret for 50 års medlemskab i Dansk Smede og Maskinarbejder Forbund, og forbundsformand Hans Rasmussen overrakte ham forbundets guldemblemet.

Aug. Topp var aktiv lige til han døde i april 1964.

Mulighed for at holde ferie

I den ældste protokol ligger et løst ark - det er et brev fra forbundsformand I.A. Hansen fra d. 23. november 1905. Forbundsformanden ville komme til Roskilde lørdag d. 25. november om aftenen - med toget "ved 8-tiden". Det var en invitation til et møde - med kort varsel - men han havde tidligere lovet at komme "ned" til Roskilde. Nu skete det, fordi der var indgået en overenskomst med en løbetid på fem år, som i realiteten var en forlængelse af overenskomsten fra 1902, dog med enkelte og epokegørende nyskabelser. Den nye overenskomst indeholdt nemlig den første aftale om en gradvis nedsættelse af arbejdstiden. Arbejdsdagen blev forkortet med ½ time om dagen og fra 1907 med yderligere ½ time. Dermed ville arbejdstiden komme ned på 9 timer om dagen - et stort skridt i den rigtige retning mod "8-timers arbejde." Samtidig blev minimallønnen sat gradvis op til 34 øre i 1906 og 35 øre i 1908.

I oktober 1910 blev der forhandlet en ny overenskomst på 5 år, og den trådte i kraft d. 1. februar 1911. Det drejede sig igen både om en nedsættelse af arbejdstiden og en lønstigning - begge dele dog gradvis. Men det mest interessante var et spring ind i fremtidens Danmark. Der blev nemlig indført den mulighed, at arbejderne kunne holde ferie i tre dage - dog for egen regning! Det var det første spæde og meget vigtige skridt for ferie til arbejderne, som hidtil ikke havde kendt ordet ferie.

Det var en tid med mange nyskabelser i Danmark. Rigsdagen indførte en Arbejdsløshedskasselov i 1907, og den gjaldt for alle danske arbejdere. I grundloven fra 1849 i § 89 var alle danskere blevet sikret retten til at få hjælp fra det offentlige, "dog mod at underkaste sig de forpligtigelser, som lovene herom påbyder". Men det var først i løbet af 1890'erne, man begyndte at løse de sociale problemer med en Fattiglovsrevision, en lov om aldersunderstøttelse fra 1891, og en lov om anerkendte sygekasser. Det nye kan ses som de første trin i retningen mod velfærdssamfundet, selv om man ikke skal glemme, at de blev vedtaget for at tage brodden af et voksende Socialdemokrati.

Smedene havde været på forkant, for allerede i juli 1891 havde de selv oprettet en rejse- og understøttelseskasse, og det var det nærmeste, man dengang kunne komme på en arbejdsløshedskasse.

Netop det sidste blev meget klart i den nævnte lov om arbejdsløshedskasser fra 1907. Her var formålet, at medlem-

merne selv har "sluttet sig sammen for ved bestemte bidrag at sikre hverandre gensidig hjælp i tilfælde af arbejdsløshed" – når det ikke skyldes arbejdskonflikter, sygdomsbaggrund, at arbejderen bare var gået fra pladsen eller har drukket, er i fængsel, varetægtsarrest, får fast fattigunderstøttelse eller, hvis de vægrer sig ved at tage et anvist arbejde. De nævnte undtagelser tyder ikke på, at fagbevægelsen har haft den store indflydelse på lovgivningsarbejdet.

Efter flere års diskussioner mellem de forskellige fag i jernindustrien besluttede fagene at stifte Centralorganisationen af Metalarbejdere i Danmark. CO-Metal blev stiftet i 1912 af de interesserede organisationer: Dansk Smede- og Maskinarbejderforbund, Dansk Formerforbund og Dansk Jern- og Metalsliberforbund. Det førte til, at der indenfor Centralorganisationen af Metalarbejdere blev dannet en fælles arbejdsløshedskasse i 1917.